

Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos kalba Europos Parlamento „Tai yra Europa“ debatuose

Gerbiama Parlamento Pirmininke,

Gerbiami Europos Parlamento nariai,

Mieli Europos žmonės,

džiaugiuosi turėdamas galimybę prisidėti prie šios įkvėpiančios diskusijos Europos Parlamente – svarbiausiame politiniame forume, kur keliami pamatiniai klausimai apie vieningos Europos praeitį, dabartį ir ateitį.

Savo šiandieninę kalbą norėčiau skirti Europos idėjai, kuri mus vienija ir kuri mums teikia stiprybės daugelio krizių akivaizdoje. Šiandien kalbėsiu apie būtinybę drąsiai siekti užsibrėžtų tikslų – ir ginti tai, kas mums, europiečiams, svarbiausia ir brangiausia. Kalbėsiu apie pagalbą Ukrainai ir šios šalies vietą Europoje, taip pat istorinės atminties reikšmę ir didžiuosius iššūkius, su kuriais šiandien susiduria Europa.

Atvykau pas Jus vos kelios dienos po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimo. Tai, ką netrukus pasakysiu, bent iš dalies bus nulemta konkrečios lietuviškos perspektyvos, susiformavusios ilgoje istorijos tėkmėje rytinėje Baltijos jūros pakrantėje, ten, kur per amžius konkuravo, sąveikavo ir viena kitą praturtino skirtingos kultūros. Nors didžiųjų istorijos jėgų susidūrimai ne kartą atnešė skaudžių tragedijų, mūsų atmintyje jie išryškino ir neįkainojamą laisvės bei žmogiškojo orumo vertę.

Simboliška, kad būtent prieš 700 metų Lietuvos valdovas Gediminas raštu kreipėsi į to meto Europos visuomenę, kviesdamas svetimšalius riterius, pirklius, amatininkus, žemdirbius, kunigus ir vienuolius atvykti į Lietuvą, kur jie galės laisvai išpažinti krikščionių tikėjimą ir siekti geresnio gyvenimo.

Nuo šios datos, 1323 metų sausio 25 dienos, mes skaičiuojame Lietuvos sostinės Vilniaus istoriją. Tačiau ne mažiau svarbu, kad Gedimino laiškuose mūsų istorinėje atmintyje įtvirtino Lietuvos kaip atviros, tolerantiškos, pažangios Europos šalies idealą, kurio mes norime siekti.

Iš tiesų Lietuva per amžius buvo neatsiejama Europos dalis ir net sunkiausių išbandymų, okupacijų ir teroro akivaizdoje išlaikė šį pamatinį ryšį. Tikėjimas, kad anksčiau ar vėliau sugrįšime į nepriklausomą, ant laisvės, atsakomybės ir pasitikėjimo pamatų pastatytą Europos valstybių bendriją, palaikė mūsų viltį nelaisvės metais.

Šis tikėjimas 1989 metų rugpjūčio 23 dieną mane, kaip ir dar maždaug 2 milijonus Lietuvos, Latvijos ir Estijos žmonių, įkvėpė protestui prieš neteisėtą sovietinę okupaciją bei Stalino ir Hitlerio suokalbį. Sustoję į 650 km ilgio gyvą grandinę – Baltijos kelią – mes drauge pradėjome savo išsivadavimo, kartu ir sugrįžimo į Europą bei atsivėrimo pasauliui, žygį.

Šiandien man atrodo, kad Baltijos kelio dvasia nepaprastai ryškiai šviečia ir Ukrainos kovoje už laisvę, nepriklausomybę bei demokratinę ateitį Europoje.

Stovėdamas šioje tribūnoje, aš prisimenu Ukrainos Prezidento, ir mano draugo, Volodymyro Zelenskio Europos Parlamente prieš mėnesį ištartą perspėjimą, kad Rusija siekia sunaikinti ne tik Ukrainą, bet ir europietišką gyvenimo būdą. Prievara ir melu sunaikinti mus visus, kam brangi

laisvė, garbė ir žmogiškasis orumas, kas pasikliauja įstatymų viršenybe ir kas gerbia žmogaus teises.

Negalime to leisti, jei mums iš tiesų rūpi Europos ateitis. Turime pasipriešinti ir savo veiksmais parodyti, kas mums išties brangu ir vertinga.

Tai yra istorinio lūžio akimirka, panaši į tą, kurią Lietuva patyrė 1991 metų sausį, kai mūsų laisvės gynėjai plikomis rankomis stoji prieš sovietų tankus, ginkluoti beribiu ryžtu. Dar skausmingiau tai šiandien išgyvena Ukraina, kuriai tenka gintis nuo kruvinių Bučos, Irpinės ir Iziumo žudikų.

Džiaugiuosi galėdamas pasakyti, kad Europa ir kitos laisvę mylinčios tautos nepasidavė Rusijos skleidžiamam melui, dezinformacijai ir bauginimui. Tada, kai to labiausiai reikėjo, mes išlaikėme vienybę ir ištiesėme ukrainiečiams pagalbos ranką. Išsivadavę iš daugelio abejonių, tvirtai žengiamo į priekį, ryžtingesni, tvirtesni ir atsparesni, negu kada nors anksčiau.

Vieningos Europos reakcijos nebūtų be Europos pilietinės visuomenės tvirto palaikymo ir nusiteikimo. Neatsitiktinai Prezidentas Volodymyras Zelenskis prieš mėnesį pirmiausia kreipėsi į europiečius – visus Europos piliečius.

Tikiu, kad šiandien daugelis Europos piliečių supranta, jog Ukrainos kova – tai ir jų kova. Šioje kovoje pergalė gali būti iškovota tik mūsų visų bendromis pastangomis.

Didžiuojuosi galėdamas pasakyti, kad ne tik Lietuvos valdžios institucijos, bet ir mūsų šalies pilietinė visuomenė nuo pat karo pradžios atsiliepė į Ukrainos pagalbos šauksmą. Bendra Lietuvos, įskaitant nevyriausybinių organizacijų, verslo ir fizinių asmenų parama Ukrainai artėja prie 1,5 proc. BVP. Vos per tris praėjusių metų gegužės dienas Lietuvos žmonės surinko 6 mln. eurų koviniam dronui įsigyti, o per šių metų vasarį – 14 mln. eurų taktiniams radarams.

Lietuva ir toliau pasirengusi remti Ukrainą. Su didelėmis viltimis žvelgiame ir į Jus, Europos Parlamento narius, atmindami, kad ir anksčiau ne kartą esate pademonstravę lyderystę, kai reikia visos Europos Sąjungos vardu kalbėti drąsiai, tiesiai bei aiškiai.

Noriu priminti, kad prieš 40 metų, 1983 metų sausio 13 dieną, Europos Parlamentas, priėmęs sovietinę okupaciją smerkiančią rezoliuciją „Dėl padėties Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje“, tapo vienintele tarptautine institucija, kuri atsiliepė į 45 disidentų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos pagalbos prašymą.

Praėjus dar 8 metams, netrukus po Kremliaus tyliai palaimintų kruvinių žudynių Baltijos šalyse, Europos Parlamentas tiesiai įvardino sovietų kariuomenės veiksmus karine agresija ir intervencija.

Noriu atskirai padėkoti Europos Parlamento nariams už tvirtą paramą Lietuvos prokurorams ir teisėjams, kurie tyrė 1991 metų Kruvinajo sausio bylą ir joje vykdė teisingumą, ir dėl to patiria Rusijos spaudimą ir persekiojimą.

Tai yra nepaprastai svarbu, nes pirmoji Rusijos agresijos auka visuomet būna tiesa. Melo ir istorijos iškraipymų kampanija paruošė placdarmą Ukrainos puolimui. Su melu turime kovoti pirmiausia.

Gerbiamieji,

visi mes šiandien skaudžiai mokame už neišmoktas Antrojo pasaulinio karo pamokas. Po skambios pergalės prieš vieną – nacistinį – totalitarinį režimą liko aiškiai neįvardyti ir nepasmerkti kito – sovietinio – režimo nusikaltimai. Būtent tokie nutylėjimai sudarė sąlygas Sovietų Sąjungoje, o

vėliau ir Rusijoje, šlovinti karo nusikaltimų, etninių valymų ir kitų nusikaltimų žmoniškumui organizatorius. Iškreiptas Antrojo pasaulinio karo atminimas ilgainiui ne tik Rusijoje, bet ir už jos ribų tapo politiniu instrumentu dabarties nusikaltimams pateisinti.

Siekiant nekartoti senų klaidų, būtina jas atminti. Todėl šiandienos kontekste nepaprastai svarbi Europos Parlamento 2009 metų rezoliucija dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo, taip pat sprendimas rugpjūčio 23-iają – nusikalstamo Stalino ir Hitlerio suokalbčio dieną – paskelbti Europos totalitarinių ir autoritarinių režimų aukų atminimo diena.

Reaguodami į agresijos prieš Ukrainą kontekste suaktyvėjusius Rusijos veiksmus, praėjusių metų liepos mėnesį kartu su Estijos, Latvijos, Lenkijos ir Rumunijos vadovais paraginame sustiprinti Europos Sąjungos dėmesį Europos istorinės atminties politikai, parengiant švietimo programas moksleiviams, skiriant ES finansavimą tyrimams ir komunistinių režimų nusikaltimų tarptautiniam įvertinimui, taip pat totalitarizmo aukų įamžinimui Briuselyje. Tikiu, kad šios priemonės skaudžią praeitį Europos piliečių sąmonėje tvirčiau susies su dabartimi, taip palikdamos mažiau vietos Rusijos propagandai.

Ignoruoti praeitį niekada nėra išeitis. Tiek, kiek mes Lietuvoje minime abiejų totalitarinių režimų ir jų kolaborantų nusikaltimus, tiek tampame stipresni ir atsparesni. Galime ryžtingiau ir tiksliau reaguoti į šiandienos iššūkius.

Atvirai pasakysiu: pirmieji pranešimai apie žudynes Bučoje ir kitose Ukrainos vietovėse buvo ypač skaudūs Lietuvos žmonėms, nes priminė mums daugelį tokių bučių, ištikusią mūsų šalį, kai sovietų okupantai smurtu įtvirtino savo neteisėtą valdžią, niekino nukankintų laisvės kovotojų palaikus ir suiminėjo motinas, išdrįsusias apverkti savo nužudytus vaikus.

Išties labai skaudu, kad pasibaisėtinas teroras vėl sugrįžo į Europą. Tuo svarbiau užtikrinti, kad šie naujausi Rusijos nusikaltimai neliktų be atsako.

Nepaviešintas, metai iš metų nutylimas blogis ne tik kelia grėsmę pamatinėms europinėms vertybėms, bet ir neleidžia Rusijos žmonėms stoti į akistatą su savo praeitimi. Todėl privalome sulaužyti melo, nusikaltėlių šlovinimo ir nuogos agresijos ratą, kol jis mūsų visų nesutraiškė. Nuo to priklausys ne tik Ukrainos ir jos žmonių likimas, bet ir ilgalaikės bei tvarios taikos Europoje perspektyva.

Turime stiprinti sankcijas Rusijai tol, kol ši nenutrauks agresijos prieš Ukrainą, ir siekti, kad atsakingi už agresijos nusikaltimus asmenys susilauktų atpildo. Todėl tvirtai pasisakau už specialaus tarptautinio tribunolo agresijos nusikaltimui tirti įkūrimą, taip pat už išaldyto Rusijos turto panaudojimą Ukrainos atstatymui.

Tikiu, kad rezoliucija dėl specialaus tribunolo įsteigimo, kurią sausio mėnesį priėmė Europos Parlamento nariai, padės pasiekti tai, kas dar visai neseniai atrodė vargiai įmanoma.

Gerbiamieji,

Europos bendrija, sukurta kaip taikos projektas, šiandien patiria precedentų neturintį spaudimą. Vis aiškiau jaučiame, kad taikus gyvenimas, laisvė, demokratija ir materialinė gerovė nebėra savaime suprantami dalykai.

Istorinė patirtis rodo, kad efektyviausias būdas plėsti taikos, stabilumo ir klestėjimo erdvę Europoje buvo ir bus ES plėtra.

Tai įrodo sėkminga ES plėtra 2004, 2007, 2013 metais. Tuometinės ES naujokės, trokšdamos stipresnės Europos, karštai rėmė reformas. Todėl ir šiandien, jei norime dar labiau sustiprinti ES, – priimkime naujas nares.

Mūsų pagalba kaip niekada reikalinga Moldovai, patiriančiai milžinišką prorusiškų jėgų politinį bei energetinį spaudimą. Turime suteikti vilties ir Sakartvelo jaunajai kartai bei pilietinei visuomenei, aktyviai siekiančiai permainų ir europinės ateities.

Neabejotina, kad neįprastų sprendimų iš mūsų pareikalaus Ukrainos derybos dėl narystės ES. Tačiau ši šalis jau įrodė, kad geba įveikti išskylančias kliūtis ir tvirtai žengti reformų keliu. Dar visai neseniai niekas nebūtų patikėjęs, kad jai pačiame karo įkarštyje pavyks pasiekti kandidatės statusą.

Prasidėjęs nuo Euromaidano, Ukrainos atgimimas turi baigtis vieningoje Europoje. Ne tik Ukrainai reikia Europos, bet ir Europai reikia Ukrainos, su visa jos gyvybine energija ir ryžtu siekti užsibrėžtų tikslų.

Todėl aš svajoju apie dieną, kai šiuose rūmuose posėdžiaus Ukrainoje išrinkti Europos Parlamentarai ir valstybės narės teisėmis plevėsuos Ukrainos vėliava. Ta pati vėliava, kuri šiandien yra tapusi šlovingos kovos už ukrainiečių orumą ir laisvę simboliu.

Lietuva išgirdo Europos Parlamento raginimą sutelkti pastangas derybų su Ukraina pradžiai dar šiais metais. Todėl ypač svarbu užtikrinti tęstinę ES finansinę ir techninę paramą Ukrainos europinių reformų įgyvendinimui.

Gerbiamieji,

Lietuva iki šiol jaučia pareigą Europoje liudyti Baltijos kelio dvasią. Nuoširdžiai trokštame prisidėti prie Europos lyderystės pasaulyje. Norime kurti pasaulį, kuris būtų sąžiningas ir teisingas visiems ir kurį galėtume ramia sąžine perduoti ateities kartoms.

Ne paslaptis, kad vieni didžiausių iššūkių prasideda, kai Europai tenka išlaikyti orią ir nepriklausomą laikyseną santykiuose su autoritariniais režimais – tais, kurie ją siekia susilpninti, pakirsti jos demokratijos ar vieningos rinkos pamatus.

Tačiau man atrodo svarbu atminti, kad kartu su savo artimiausiais partneriais mes buvome, esame ir būsime nepaprastai stiprūs. Todėl, jei rimtai galvojame išlaikyti taisyklėmis grindžiamą tarptautinę tvarką, turime ne tik patys prisiimti atsakomybę, bet ir toliau plėtoti ir stiprinti transatlantinius ryšius. Turime visapusiškai bendradarbiauti su vienmintėmis šalimis stiprinant demokratiją, plėtojant taisyklėmis paremtus ekonominius ryšius pasaulyje, pasisakyti už teisingą konkurenciją ir prieš ekonominę prievartą.

Bendro mūsų dėmesio neabejotinai nusipelno ir neteisėtos migracijos tema. Po to, kai Lietuva ir kitos kaimyninės ES valstybės 2021 metais tapo Baltarusijos ir Rusijos režimų hibridinės atakos taikiniu, dar labiau išryškėjo poreikis sutarti dėl teisiųjų priemonių kovai su neteisėta migracija ir jos politiniu instrumentalizavimu. Nacionalinės ir vietos valdžios institucijoms susiduriant su vis didesniu spaudimu, reikalingi sprendimai visos ES lygmeniu.

Lietuva puikiai supranta poreikį tinkamai apsaugoti ES išorines sienas. Todėl pasisakome už tikslingą ES skiriamų lėšų panaudojimą, sklandaus nelegalių migrantų gražinimo užtikrinimą, padidintą dėmesį kovai su dezinformacija trečiosiose šalyse ir neteisėtu žmonių gabenimu, pagrindinių neteisėtos migracijos priežasčių šalinimui jos kilmės šalyse.

Gerbiamieji,

jau kitą savaitę ES Vadovų Taryboje svarstysime bene svarbiausią ilguoju laikotarpiu klausimą – kaip tinkamai pasiruošti Europos žaliajai transformacijai ir užtikrinti mūsų ekonomikos konkurencingumą.

Tuo tikslu kartu su dar 9 šalių lyderiais paskelbėme laišką, kuriame pasisakome už ilgalaikę Europos konkurencingumo strategiją. Ji turėtų apimti bendrosios rinkos, technologinės ir pramonės bazės stiprinimą, egzistuojančių perteklinių barjerų prekių, paslaugų ir privataus kapitalo judėjimui šalinimą, tarptautinių partnerysčių ir prekybos, paremtos taisyklėmis, skatinimą. Ypatingą dėmesį turėtume skirti bendradarbiavimui su Afrikos, Lotynų Amerikos, Indijos ir Ramiojo vandenyno šalimis.

Pasinaudodamas proga, taip pat noriu pasveikinti Europos Komisijos šią savaitę teikiamus Kritinių žaliavų aktą ir Pramonės aktą, kurie turėtų dar labiau paspartinti ES vykdomą žaliąją ir skaitmeninę transformaciją ir didinti ES ekonomikos atsparumą.

Energetinis šantažas, kurio griebėsi Rusija, parodė, kad ES yra atspari ir geba pakankamai greitai priimti sprendimus. Žiema atėjo ir praėjo, nieko Europoje nesusaldžiusi. Kita vertus, mums nepavyko išvengti energetikos kainų šuolio. Ji tapo skaudžia pamoka tiek visuomenei, tiek verslui, tiek politikams.

Turime pasidaryti išvadas ir dar daugiau investuoti į žaliąją energetiką, kad taptume iš tiesų nepriklausomi ir, kas ne mažiau svarbu, pasirūpintume mūsų planetos klimatu.

Esu įsitikinęs, kad Lietuvos sprendimas atsisakyti rusiškos energijos – dujų, naftos ir elektros – importo yra siektinas pavyzdys kitoms ES šalims.

Didelį nerimą kelia tai, kad Rusija vis dažniau naudoja branduolinę energetiką kaip šantažo įrankį. Karine jėga užgrobtą Zaporizės AE paversta nuolatinio gąsdinimo branduoline avarija priemone. Praėjusią savaitę ši didžiausia visoje Europoje branduolinė elektrinė dėl Rusijos raketų atakų eilinį kartą vėl buvo atkirsta nuo elektros tiekimo sistemų.

Dėkoju Europos Parlamentui už principingą paramą keliant kitos „Rosatom“ įkaitės – Astravo AE – problemas ir tikiuosi, kad dėmesys jai bus išlaikytas ir ateityje. Grėsmės niekur nedingo, priešingai – jos tik didėja, Baltarusijai planuojant paleisti jau ir antrąją defektuotos branduolinės jėgainės bloką. Neleiskime Černobyliui kartotis Europoje!

Gerbiami Europos Parlamento nariai,

apibendrinamas ir užduodamas toną šios dienos diskusijai, noriu priminti, kad vieninga Europa gimė ant Antrojo pasaulinio karo griuvėsių.

Jau ne kartą matėme, kaip rimtos krizės suteikė postūmį Europos atsinaujinimui. Kažkas nepaprasta yra mūsų visų, europiečių, gebėjime prisitaikyti ir su neblėstančiu optimizmu žengti į priekį, kad ir kas nutiktų.

Pastaruoju metu mūsų patirti išmėginimai vėl atvedė prie santykinai greitų, tikslų ir teisingų sprendimų. Kaskart susidūrę ar su migracijos krizėmis, ar su pandemija, ar Rusijos agresija, mes sugebėjome tinkamai pasirinkti. Ir dažniausiai mes rinkomės daugiau Europos. Tai reiškia – greitesnių sprendimų, ryžtingesnio veikimo, daugiau atsparumo.

Galiu Jus užtikrinti: Lietuva visada sieks būti europinių sprendimų priešakyje. Toks yra mūsų įsipareigojimas ne tik Europai, bet ir sau patiems. Geriau nei kas kitas žinodami, ką reiškia grėsmė Europos netekti, mes darome ir darysime viską, kad Europa būtų stipri ir atspari.

Jaučiame pareigą simboliškai pratęsti Baltijos kelią, kad visa Europa galėtų patirti tą patį atsakomybės jausmą, kuris prieš 33 metus suvienijo žmonės tarp Vilniaus, Rygos ir Talino.

Juk dalyvauti kuriant Europos ateitį – tai ne vienos, bet daugelio europiečių kartų uždavinys. Visi mes galime ir turime siekti daugiau laisvės, saugumo ir pažangos. Visi mes atsakingi, kad laisvę mylinčios tautos mūsų kaimynystėje neliktų apleistos, nuskriaustos ir pamirštos.

Tokia yra Europa, kuria aš tikiu ir kuria didžiuojuosi. Kartu kurkime tokią Europą!

Gitanas Nausėda, Lietuvos Respublikos Prezidentas